

QEYRİ-MÜƏYYƏN ŞƏXSLƏRİN HÜQUQLARININ MÜDAFİƏSİ VƏ PROSESSUAL İŞTİRAKÇILIQ MƏSƏLƏLƏRİ

Abiyeva Nərmin Mirhəsən qızı,
Bakı Dövlət Universiteti Hüquq
fakültəsinin dissertantı.
e-mail: mahabbat_d.h.t@mail.ru

Hüquq nəzəriyyəsində iştirakçılıq dedikdə göz önünə, ilk olaraq, cinayətdə iştirakçılıq gəlir. Cinayətdə iştirakçılıq mövzusu cinayət hüququnun ümumi hissəsinin predmetinə daxildir və hüquq nəzəriyyəsində 200 ildən yuxarı tədqiqat tarixinə malikdir. Cinayətdə iştirakçılıq ictimai təhlükəli əməlin törədilməsi məqsədilə iki və daha çox şəxsin birgə fəaliyyətini nəzərdə tutursa, prosessual iştirakçılıq maddi hüququn predmetinə daxil olmayıb, bir qrup şəxsin real hüquqazidd əməl və ya güman etdikləri hüquqazidd əməlin nəticələrinin aradan qaldırılması və hüquqlarının müdafiəsi ilə bağlı birgə prosessual fəaliyyətini əks etdirir.

Açar sözlər: iştirakçılıq, prosessual iştirakçılıq, qeyri-müəyyən şəxslər, nümayəndə, iddianın predmeti, mülki proses.

Qeyri-müəyyən şəxslərin hüquqlarının məhkəmədə müdafiəsi ideyası müəyyən mənada klassik iştirakçılıq institutuna əsaslanır, çünki hər iki halda bir prosesdə bir neçə şəxsin hüquqları qorunur. Hüquqları pozulmuş və məhkəmə müdafiəsinə ehtiyacı olan şəxslərin sayı onların hamısının birlikdə,

bir məhkəmə prosesinə cəlb edilməsinə imkan vermədikdə, bu şəxslərin birləşib vahid hüquqi mövqedən çıxış etməsinə obyektiv zərurət yaranır. Bu halda həmin şəxslərə məhkəmədə təmsil olunmaları və hüquqlarının müdafiəsini tapşırımları üçün nümayəndə seçmək məsələsi həll olunur. Bununla belə, işin nəticəsinə marağı olan şəxslərin məhkəmə prosesində bilavasitə olmasa da, bilvasitə iştirakı məqsəddə müvafiq sayılır. Bu, həm də müvəkillər tərəfindən nümayəndənin öz vəzifəsini vicdanlı surətdə həyata keçirməsinə nəzarət etməyə imkan yaradır. Ədəbiyyatda hüquqi münasibətlərdə bu şəkildə iştirak prosessual çoxluğun forması kimi müəyyən edilir və bu əsas ilə kollektiv iddialara prosessual iştirakçılıq institutundan kənarında baxılması düzgün sayılmır (2, s. 292).

Qeyd edək ki, prosessual iştirakçılıq institutunun formalaşması da uzun tarixi inkişaf yolundan keçmişdir. Azərbaycanın uzun müddət ərzində tərkibində olduğu Rusiya İmperiyası qanunvericiliyində prosessual iştirakçılıq üzrə müddəalar XIX əsrin ikinci yarısından formalaşmağa başlamışdır. Belə ki, Rusiyanın mülki-prosessual qanunvericiliyinin ilk məəllələşdirilmiş aktı sayılan 20 noyabr 1864-cü il tarixli Mülki



mühakimə icraatı Nizamnaməsinin 15-ci maddəsində mahiyyət etibarı ilə prosesual iştirakçılığın mümkünlüyü nəzərdə tutulmuşdur (7).

XIX əsrin sonlarına yaxın dövrdə Rusiyada bu mövzuda bir neçə tədqiqat işi hazırlanmışdır. Miqyasına görə bunların içərisində ən mühümü Y.A.Nefyedovun 1891-ci idə müdafiə etdiyi doktorluq dissertasiyası olmuşdur. Bilavasitə mülki prosesdə iştirakçılığa həsr olunmuş həmin əsərdə Roma imperiyasından başlayaraq XIX əsrin sonuna qədər olan dövrə kimi bu münasibətlərin hüquqi tənzimlənməsi vəziyyəti nəzərdən keçirilmişdir. Müəllifin mövqeyinə görə, Roma hüququnda mülki proseslərin sayı cavabdehlərə qarşı irəli sürülən iddiaların sayı qədər olmuşdur. Getdikcə bir cavabdehə qarşı bir neçə şəxsin iddia tələblərini irəli sürməsi təcrübəsi formalaşmışdır. Lakin bu halda da hər bir mübahisə ayrıca icraat şəklində həll olunmuşdur. İddianın ümumi predmet və əsasa malik olub olmasından asılı olmayaraq, mülki prosesdə iştirakçılığın tətbiqi məhkəmənin mülahizəsindən asılı olmuşdur. Məhkəmə isə bu zaman iddia tələblərinin ümumiliyini deyil, vaxta və əmək məsrəflərinə qənaət etməyi əsas meyar kimi götürmüşdür. Orta əsrlərin məhkəmə icraatında iştirakçılıq məsələsinin həlli tərəflərin ixtiyarına verilmiş, məhkəmə müşahidəçi mövqeyində qalmış, yalnız iştirakçıların sayı məhkəmə baxışına mane olduqda onun həllinə qarışmışdır (4, s. 104).

Bu hüquqi institutun inkişafında, əsasən, fransız və alman istiqamətləri fərqləndirilir. Fransız hüquqşünas alimlərin rəyinə görə,

müəyyən məqsədlərə (məsələn, işlərin sayının və istehsal xərclərinin azaldılması, iş vaxtının qısaldılması, bir-birinə zidd olan qərarların qəbul edilməsinin qarşısının alınması və s.) nail olmaq üçün iştirakçılığa yol verilir. Başqa sözlə, fransız mülki prosesində iştirakçılığın əsasında icraatın bölünməzliyi və bununla müəyyən məqsədə nail olmaq prinsipi dayanır. Hüququn bölünməzliyi və ayrılması prosesin bölünməzliyi və ayrılığına təsir göstərmədiyi kimi, mülki hüququn xarakteri də mülki prosesin xarakterinə təsir etmir. Alman hüquqşünas alimləri isə mübahisə predmeti olan maddi hüquq münasibətlərində şəxslərin çoxluğunu əsas olaraq götürürlər. Alman məhkəmə prosesində iştirakçılıq şəxslərin sadəcə birləşmə faktını deyil, prosesin başlanmasınadək müəyyən əlaqələrə və eyni cinsli münasibətlərə malik olan subyektlərin mənafə birliyini əks etdirir. Başqa sözlə, alman mülki prosesində iştirakçılığın əsasında maddi hüquq normaları dayanır. İştirakçıların bir-birinə münasibətdə üstünlüyü olmadığından, digər iştirakçıları təmsil edən nümayəndə prosesdə bilavasitə iştirak etməyən şəxslərin mənafeyini öz mənafeyi kimi, vicdanla qorumalıdır (1, s. 108).

Yeri gəlmişkən qeyd edək ki, Azərbaycan Respublikası İnzibati Prosesual Məcəlləsinin 30-cu maddəsinə əsasən, bu Məcəllədə və Mülki Prosesual Məcəllədə başqa qayda nəzərdə tutulmamışdırsa, inzibati məhkəmə icraatında prosesual həmişə iştirakçılardan hər biri digər tərəfə qarşı müstəqil şəkildə çıxış edir. Prosesual həmişə iştirakçılardan hər hansı birinin hərəkəti digərinin nə xeyrinə, nə də zərərinə təfsir oluna bilməz. Hər bir prosesual



həmişirəkçi müstəqil şəkildə inzibati prosesdə iştirak etmək hüququna malikdir. Bütün prosesual həmişirəkçilər istisnasız olaraq məhkəmə iclaslarına çağırılmalıdır. İnzibati mübahisəyə dair bir vahid (eyni) qərarın bütün prosesual həmişirəkçilər haqqında qəbul edilməli olduğu hallarda və ya prosesual həmişirəkçiliyin başqa əsaslara görə zəruri olduğu hallarda, prosesual həmişirəkçilərdən hər hansı biri məhkəmə iclasına gəlmədikdə və ya müəyyən olunmuş prosesual müddəti buraxdıqda, məhkəmə iclasında iştirak edən və ya prosesual müddətə əməl edən digər həmişirəkçilər onları təmsil etmiş sayılır.

Ümumiyyətlə, aşağıdakı hallardan birinin mövcudluğu prosesual iştirakçılıqdan danışmağa əsas verir: 1) mübahisə predmeti üzrə bir neçə iddiaçı və ya cavabdehin ümumi hüquq və (və ya) vəzifələri olduqda; 2) bir neçə iddiaçı və ya cavabdehin ümumi hüquq və (və ya) vəzifələrinin eyni əsası mövcud olduqda; 3) mübahisənin predmeti eyni cinsli hüquq və vəzifələr olduqda. Ədəbiyyatda düzgün olaraq qeyd olunduğu kimi, ilk iki hal alman yanaşmasına əsaslanır, belə ki, iştirakçılıq mübahisəli münasibət baxımdan çoxlu şəxsə əsaslanır, bir neçə şəxsin hüquq və öhdəliklərinin birliyinə və onların hamısı üçün ümumi əsasa səbəb olur. Üçüncü hal isə fransız yanaşmasına əsaslanır, çünki konsolidasiya yalnız prosesual qənaət məqsədləri və məhkəmə fəaliyyətinin optimallaşdırılması ilə bağlıdır və ayrı-ayrı şəxslərin bir cavabdehə qarşı mahiyyətə eyni olan bir neçə iddiasının eyni vaxtda həllinə yönəlmişdir (8).

Azərbaycan Respublikası Mülki-Prosesual Məcəlləsinin 51-ci maddəsinə əsasən,

bir neçə iddiaçı tərəfindən və ya bir neçə cavabdehə qarşı müştərək qaydada iddia qaldırıla bilər. Lakin iddiaçıların və ya cavabdehlərin hər biri digər tərəfə dair prosesdə müstəqil çıxış edir. Bununla belə, birgə iştirakçılar işin aparılmasını həmin iştirakçılardan birinə tapşırıla bilər.

Azərbaycan Respublikası İnzibati Prosesual Məcəlləsinin 30-cu maddəsi "Prosesual həmişirəkçilik" adlanır. Həmin maddəyə əsasən, mübahisə predmeti baxımından müştərək hüquqi maraqlara malik olan və yaxud da hüquq və vəzifələri eyni faktiki və hüquqi əsaslara söykənən bir neçə şəxs birgə iddiaçı və ya birgə cavabdeh qismində prosesual həmişirəkçilər kimi çıxış edə bilərlər. Mübahisə predmeti eyni növdən olan, uyğun faktiki və hüquqi əsaslara söykənən tələblərin və vəzifələrin təşkil etdiyi hallarda da, bir neçə şəxs birgə iddiaçı və ya birgə cavabdeh qismində prosesual həmişirəkçilər kimi çıxış edə bilərlər. Maddənin şərhində əsasında prosesual həmişirəkçiliyin aşağıdakı əlamətlərini ayırmaq olar: 1) iddiaçı və ya cavabdeh qismində ən azı iki şəxsin olması; 2) həmin şəxslərin müştərək hüquqi maraqlarının olması; 3) həmin şəxslərin hüquq və vəzifələrinin eyni faktiki və hüquqi əsaslara söykənməsi; 4) eyni növdən olan tələblərin və vəzifələrin mübahisə predmetini təşkil etməsi; 5) uyğun faktiki və hüquqi əsaslara söykənən tələblərin və vəzifələrin mübahisə predmetini təşkil etməsi.

Fikrimizcə, Rusiya Federasiyası Mülki-Prosesual Məcəlləsinin 40-cı maddəsi Azərbaycan Respublikası Mülki-Prosesual Məcəlləsinin eyni cür adlandırılan (İşdə bir ne-



çə iddiaçının və cavabdehin iştirakı) 51-ci maddəsi ilə müqayisədə daha uğurlu məz-munda müəyyən edilmişdir. Rusiya MPM-nin 40-cı maddəsinin məzmunu aşağıdakı kimidir:

“İşdə bir neçə iddiaçının və cavabdehin iştirakı

1. İddia müştərək qaydada bir neçə iddiaçı tərəfindən və ya bir neçə cavabdehə qarşı qaldırılma bilər (prosesual iştirakçılıq).

2. Prosesual iştirakçılığa yol verilir:

1) mübahisənin predmeti bir neçə iddiaçı və ya bir neçə cavabdehin ümumi hüquq və ya vəzifələri sayılır;

2) bir neçə iddiaçı və ya bir neçə cavabdehin hüquq və ya vəzifələri eyni əsasla malik olur;

3) mübahisənin predmeti eyni cinsli hüquq və vəzifələr olur.

3. İddiaçıların və ya cavabdehlərin hər biri digər tərəfə dair prosesdə müstəqil çıxış edir. Birgə iştirakçılar işin aparılmasını həmin iştirakçılardan birinə və ya bir neçəsinə tap-sıra bilirlər.

Mübahisəli hüquq münasibətinin xarakteri ilə əlaqədar iş birgə cavabdehin və ya birgə cavabdehlərin iştirakı olmadan baxılması mümkün olmadıqda məhkəmə öz təşəbbüsü ilə birgə cavabdehi və ya birgə cavabdehləri prosesə cəlb edir. Bu zaman işə hazırlıq və baxılması lap əvvəldən başlanır.”

Azərbaycan Respublikası Mülki-Prosesual Məcəlləsinin 51-ci maddəsi mahiyyət etibarını ilə prosesual iştirakçılığı nəzərdə tutsa da, məhkəmə icraatında birgə iddiaçı və ya birgə cavabdeh kimi iki və daha çox şəxsin iştirakını lazımı səviyyədə tənzim

etmir. Rusiya MPM-nin 40-cı maddəsi bu baxımdan kifayət qədər uğurludur. Ona görə də biz Rusiya MPM-nin 40-cı maddəsinin yuxarıda əksini tapmış redaksiyasının olduğu kimi Azərbaycan Respublikası Mülki-Prosesual Məcəlləsinin 51-ci maddəsinə daxil edilməsini təklif edirik.

Eyni zamanda, Azərbaycan Respublikası İnzibati Prosesual Məcəlləsinin 30-cu maddəsinin “Prosesual həmişəliklik” kimi adlandırılması ilə razı deyilik. Maddənin məzmunundan da görüldüyü kimi, burada söhbət birgə iddiaçı və ya birgə cavabdeh qismində birgə iştirakçılardan gedir. Digər tərəfdən, üslub və dil baxımından da “həmişəliklik” sözü qüsurludur. Ona görə də Azərbaycan Respublikası İnzibati Prosesual Məcəlləsinin 30-cu maddəsinin “Prosesual birgə iştirakçılıq” kimi adlandırılmasına təklif edirik. Müvafiq dəyişikliyin maddənin məzmununda da edilməsini məqsədmüvafiq hesab edirik.

Prosesual iştirakçılığın mövcudluğu, bir tərəfdən, iddiaçının iradəsi ilə, digər tərəfdən, məhkəmənin özünün mülahizəsi ilə bağlıdır. Bununla belə işlərin formal birləşdirilməsi prosesual iştirakçılığın yaranma əsası sayılmır. Y.A.Nefyedov obrazlı çəkildə göstərmişdir ki, prosesual iştirakçılığa iddiaların deyil, proseslərin birliyi uyğundur (4, s. 125).

Formal əlamət əsasında iştirakçılığın aşağıdakı təsnifatı aparılır: aktiv iştirakçılıq (yalnız iddia tərəfində iştirakçılıq); passiv iştirakçılıq (yalnız cavabdeh tərəfində iştirakçılıq); qarışıq iştirakçılıq (həm iddia, həm də cavabdeh tərəfində iştirakçılıq).



Prosessual iştirakçılığın yaranma əsası kimi aşağıdakı hallar çıxış edir:

1) mübahisəli maddi hüquq münasibətində iştirak edən şəxslərin çoxluğunu şərtləndirən müdafiə obyektinin – güman edilən subyektiv mülki hüququn bir neçə subyektə məxsus olması (məsələn, güman edilən bir neçə mülkiyyətçinin güman edilən həmmülkiyyətçilərdən birinə qarşı iddia irəli sürməsi);

2) subyektiv hüquqların yaranmasının maddi-hüquqi əsaslarının ümumiliyi (məsələn, miras qoyanın ölümündən sonra bir neçə varisin vərsəlik hüququnun yaranması);

3) mübahisəli hüquq və ya vəzifənin eyni cinsliyini doğuran hüquqi tərkibin ayrı-ayrı elementlərinin ümumiliyi (məsələn, müəssisədə ştat ixtisarı ilə əlaqədar eyni zamanda bir neçə şəxsin işdən çıxarılması).

Birinci və ikinci situasiyada prosesin predmetini bir çoxsubyektli mübahisəli maddi hüquq münasibəti təşkil edir. Ona görə də güman edilən bütün subyektlərin iştirakı olmadan həmin işin mahiyyət etibarlı ilə həlli mümkün deyildir və bu hallarda zəriri iştirakçılığın yaranması labüdləşir. Bu səbəbdən həmin işlər üzrə məhkəmə icraatında cavabdeh tərəfində çıxış etməli olan bütün şəxslərin (cavabdehlərin) prosesə cəlb edilməsi zərurətə çevrilir, əks halda, məhkəmənin qəbul etdiyi qərar qanunsuz sayılıb ləğv edilə bilər.

Üçüncü situasiyada isə hüquq haqqında mübahisənin yaranma əsası eyni olsa da, əmək hüquqlarının yaranma əsası eyni deyildir. Bu əlamət hər bir işçi üçün müstəqil olub, işdən çıxarılmasını qanunsuz hesab edən hər bir işçiyə bu barədə məhkəmədə

müstəqil surətdə iddia qaldırmağa əsas verir. Eyni zamanda, işə götürənlə işçilər arasında yaranmış mübahisəli hüquq münasibəti eyni cinsli olduğundan, işdən çıxarılan bütün işçilərin işəgötürənə qarşı eyni vaxtda, eyni tələb ilə, eyni bir prosesdə iddia qaldırmaq hüququ vardır. Deməli, bu situasiyada prosesual iştirakçılığın mövcudluğu zəruri deyildir, lakin mümkündür.

Bu kimi hallar nəzəriyyədə, eyni zamanda, mütləq (zəruri) və fakültətiv (mümkün) iştirakçılığın fərqləndirilməsinə əsas vermişdir (6, s. 245-246).

Rusiyada 2015-ci ildə hazırlanmış vahid MPM Konsepsiyasının 50-ci fəslində bir qrup şəxsin hüquq və qanuni mənafeələrinin müdafiəsi ilə bağlı işlərə baxılması qaydaları nəzərdə tutulmuşdur. Burada əsas məsələ iddianın vahid hüquqi münasibət anlayışından kənara çıxmağa imkan verən, qrup iddiasına aid olub olmamasının müəyyən edilməsi meyarlarını təyin etmək olmuşdur. Qrup üzvlərinin sayı və ya qeyri-müəyyənliyi, mübahisə predmeti və tələblərin əsaslarının eyni cinsli olması, hüquqi müdafiə üsulunun eyni şəkildə olması, bütün iddiaçılar üçün cavabdehin ümumi olması həmin meyarlar kimi sadalanmışdır (3).

Prosessual iştirakçılıqla bağlı yaranan suallardan biri solidar öhdəliklərdən doğan iddialarda onun mövcud olub olmamasıdır. Bəzilərinə görə, müştərəklik zəruri iştirakçılığın, bəzilərinə görə isə fakültətiv iştirakçılığın əsası sayılır. Solidar öhdəliklərin spesifik cəhəti ondan ibarətdir ki, mübahisəli hüquq münasibəti üzrə güman edilən bütün iştirakçılar bir-birlərinə qarşılıqlı hüquq və



vəzifələr ilə bağlı olur. Kreditor bütün borc-lulara, yaxud onların birinə və ya bir neçəsinə qarşı tam və ya hissəvi həcmdə iddia tələb-lərini irəli sürə bilər. Bu, şübhəsiz, dispozi-tivlik prinsipinin təzahürüdür. Kreditor tam və ya hissəvi həcmdə borclu şəxslərin birinə qarşı iddia qaldırdıqda prosesual iştirakçılığın yaranması üçün əsas mövcud olmur. Kredito-run borclu olan bütün şəxslərə qarşı iddia qaldırması isə zəruri iştirakçılığın yaranmasını labüd edir. Burada zəruri iştirakçılığı yaradan məqam maraqlı şəxsin maddi-hüquqi iradəsi və solidar öhdəliyin təbiətidir. Fakültativ iş-tirakçılıq isə həmişə prosesual seçim ilə bağlı olur (6, s. 249-250).

Prosesual iştirakçılıqla bağlı belə bir sual da yarana bilər ki, bir qrup şəxsin hüquq və qanuni mənafeələrinin müdafiəsi həvələ olunmuş təmsilçi mütləq surətdə həmin qrupa daxil olan şəxslərin sırasından müəyyən edilməli, yoxsa təmsilçi həmin qrup ilə hər hansı şəkildə bağlılığı olmayan, kənardan cəlb olunmuş istənilən şəxs ola bilər? Rusiya Federasiyası Ali Məhkəməsi Plenumunun "Rusiya Federasiyasının İnzibati Prosesual Məcəlləsinin məhkəmələr tərəfindən tətbiq edilməsinin bəzi məsələləri haqqında" 27 sentyabr 2016-cı il tarixli 36 nömrəli Qərarında bu suala cavab verilərək göstərilmişdir ki, nümayəndə (təmsilçi) qrupun üzvü olmaya bilər, lakin bu halda onun hüquqi təhsilə malik olması vacibdir (5).

Prosesual iştirakçılıq və qeyri-müəyyən şəxslərin (bir qrup şəxsin) hüquqlarının müdafiəsində cavab verilməli olan suallardan biri də burada iştirakçıların sayının miqdarı məsələsidir. İştirakçıların sayının çoxluğu

anlayışı müxtəlif cür şərh olunsa da, aydın olan odur ki, prosesual iştirakçılığın mövcud olması üçün iddiaçı və ya cavabdeh qismində çıxış edən şəxslərin sayı ən azı iki nəfər olmalıdır, qeyri-müəyyən şəxslərin say tərkibini isə, adından göründüyü kimi, konkret olmadığından, dəqiq müəyyən edilməsi mümkün olmur.

İstifadə edilmiş mənbələr

1. Абанина А.Ю. Процессуальное соучастие в гражданском судопроизводстве. Диссерт. на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2011, 188 с.
2. Зеленцов А.Б. Судебное административное право : учебник для студентов вузов, обучающихся по специальности «Юриспруденция» / Зеленцов А.Б., Ястребов О.А. - Москва: Статут, 2017. - 768 с.
3. Концепция единого Гражданского процессуального кодекса Российской Федерации / вступ. слово / <https://base.garant.ru/70826874/>
4. Нефедьев Е.А. К учению о сущности гражданского процесса. Казань, 1891 // Нефедьев Е.А. Избранные труды по гражданскому процессу. Краснодар, 2005, 784 с.
5. Постановление от 27 сентября 2016 г. «О некоторых вопросах применения судами кодекса административного судопроизводства Российской Федерации / http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_205136/
6. Сахнова Т.В. Курс гражданского процесса. 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Статут, 2014, 784 с.
7. Судебные уставы 20 ноября 1864 года. ч. 1. устав гражданского судопроизводства / <https://www.prlib.ru/item/372592>
8. Тимофеев Ю.А. Коллективные иски: перспективы развития / file:///C:/Users/user2/Downloads/kollektivnye-iski-perspektivy-razvitiya%20(2).pdf



**ЗАЩИТА ПРАВ НЕОПРЕДЕЛЕННЫХ ЛИЦ И ВОПРОСЫ
ПРОЦЕССУЛЬНОГО СОУЧАСТИЯ**

Абиева Нармин Миргасан гызы,
диссертант юридического факультета Бакинского
Государственного Университета.

В теории права соучастие – это, прежде всего, соучастие в преступлении. Предмет соучастия в преступлении входит в общую часть уголовного права и имеет более чем 200-летнюю историю исследований в области теории права. Если участие в преступлении предполагает совместную деятельность двух и более лиц в целях совершения общественно опасного деяния, процессуальное участие в предмет материального права не входит. Он отражает совместную процессуальную деятельность группы лиц по устранению последствий реального противоправного деяния или предполагаемого противоправного деяния и защите своих прав.

Ключевые слова: *участие, процессуальное участие, неопределенные лица, представитель, предмет иска, гражданский процесс.*

**PROTECTION OF THE RIGHTS OF INDEFINITE PERSONS AND
ISSUES OF PROCEDURAL COMPLICITY**

Abiyeva Narmin Mirhasan,
dissertation candidate at the Faculty of Law of Baku State University.

In legal theory, complicity is first and foremost complicity in a crime. The subject of complicity in crime is part of the general part of criminal law and has a history of more than 200 years of research in the theory of law. If participation in a crime implies the joint activity of two or more persons for the purpose of committing a socially dangerous act, procedural participation is not included in the subject of substantive law. It reflects the joint procedural activities of a group of persons to eliminate the consequences of a real illegal act or suspected illegal act and to protect their rights.

Keywords: *participation, procedural participation, uncertain persons, representative, subject of the claim, civil proceedings.*

**BİLİNMEYEN KİŞİLERİN HAKLARININ KORUNMASI
VE PROSEDÜREL KATILIM SORUNLARI**

Abiyeva Narmin Mirhasan gizi,
Bakü Devlet Üniversitesi Hukuku fakültenin tezi.

Hukuk teorisinde, suç ortaklığı, her şeyden önce bir suça iştirak anlamına gelir. Suça iştirak konusu, ceza hukukunun genel bir bölümünün konusudur ve hukuk teorisinde 200 yılı aşkın bir araştırma geçmişine sahiptir. Bir suça iştirak, toplumsal olarak tehlikeli bir fiil işlemek amacıyla iki veya daha fazla kişinin müşterek faaliyetini içeriyorsa, usule ilişkin katılım, maddi hukukun bir konusu değildir ve bir grup kişinin bir davanın sonuçlarını ortadan kaldırmaya yönelik müşterek usul faaliyetini yansıtır. gerçek yasa dışı eylem veya şüpheli yasal eylem.

Anahtar Kelimeler: *katılım, usule ilişkin katılım, belirsiz kişiler, temsilci, iddianın konusu, hukuk davası.*

